

RR-25112

Seat No. _____

M. Ed. Examination

April/May - 2003

Psychological Foundations of Education

Time : 3 Hours]

[Total Marks : 100

- સૂચના : (૧) પ્રશ્નો કાળજીપૂર્વક વાંચો અને તમારા ઉત્તર મુદ્દાસર લખો. આ પ્રસ્તુત લખાણના ગુણ કપાશે.
(૨) બંને વિભાગના ઉત્તરો અલગ-અલગ ઉત્તરવહીમાં લખો.

વિભાગ-૧

- ૧ (અ) અને (બ) બંને પ્રશ્નના ઉત્તર આશરે ૭૫૦ શબ્દોમાં લખો : ૧૫
(અ) યુગના વિશ્લેષણાત્મક મનોવિજ્ઞાન અને એડ્લરના વૈયક્તિક મનોવિજ્ઞાનના મુખ્ય સિદ્ધાંતોની ચર્ચા કરો.

અથવા

- (અ) વ્યક્તિત્વની વ્યાખ્યા આપી તેની સંકલ્પના સ્પષ્ટ કરો. ફોર્ડના ૧૫
વ્યક્તિત્વના મનોવિશ્લેષણ સિદ્ધાંતની ચર્ચા કરો.
(બ) શિક્ષણ સંક્રમણ એટલે શું ? શિક્ષણ સંક્રમણના વિવિધ સિદ્ધાંતો વર્ણવો. ૧૫

અથવા

- (બ) શૈક્ષણિક મનોવિજ્ઞાનની વ્યાખ્યા આપી તેનું સ્વરૂપ અને કાર્યક્ષેત્ર જણાવો. ૧૫
શૈક્ષણિક મનોવિજ્ઞાનની શિક્ષક માટે ઉપયોગિતાની ચર્ચા કરો.

- ૨ નીચેના પૈકી ગમે તે પાંચના ઉત્તરો લખો. પ્રત્યેક ઉત્તર આશરે ૧૨૫ શબ્દોમાં ૨૦
લખો :
(ક) કર્ટ લેવિનના ક્ષેત્રીય સિદ્ધાંતનાં લક્ષણો સમજાવો.
(ખ) બચાવપ્રયુક્તિઓના ઉપયોગની વ્યક્તિના વિકાસ પર શી અસર થાય છે ?
(ગ) અપાનુકૂલન એટલે શું ? અપાનુકૂલિત વ્યક્તિનાં લક્ષણો જણાવો.
(ઘ) બાળકના ભાષાકીય વિકાસમાં પર્યાવરણ શો પ્રભાવ પાડે છે ?
(ચ) મનોવિજ્ઞાનનાં ક્ષેત્રમાં પ્રાયોગિક પદ્ધતિનું મહત્ત્વ સમજાવો.
(છ) જૂથ વર્તનનો અભ્યાસ વર્ગશિક્ષકને માટે શાથી અનિવાર્ય બની રહે છે ?
(જ) 'મનોવિજ્ઞાન પ્રાણીના વર્તનનો અભ્યાસ કરે છે.'-સમજાવો.

વિભાગ-૨

- ૩ નીચેના પૈકી ગમે તે બેના ઉત્તર લખો. પ્રત્યેક ઉત્તર આશરે ૪૦૦ શબ્દોમાં ૨૦ લખો :
- (ક) અધ્યનના ઉત્તેજક-પ્રતિચાર સિદ્ધાંતનાં લક્ષણો જણાવો. પાવલોવનો શાસ્ત્રીય અભિસંધાનનો સિદ્ધાંત સમજાવો.
- (ખ) અધ્યયન પર પરિપક્વતા, બુદ્ધિ, અભિપ્રેરણા અને અભિરુચિની અસર સ્પષ્ટ કરો.
- (ગ) વૈયક્તિક તફાવતોનાં ક્ષેત્રો (aspects) કયાં છે ? વર્ગશિક્ષણના કાર્યક્રમોના આયોજનનાં વૈયક્તિક તફાવતોનો શો પ્રભાવ પડે છે ?
- ૪ નીચેના પૈકી ગમે તે પાંચના ઉત્તર લખો. પ્રત્યેક ઉત્તર આશરે ૧૫૦ શબ્દોમાં ૩૦ લખો :
- (ક) સર્જનાત્મકતાને પ્રોત્સાહિત કરવા માટે શિક્ષકે શું કરવું જોઈએ ?
- (ખ) અનુકૂલનમાં સલાહ (counselling) નું શું મહત્વ છે ?
- (ગ) સુદૃઢકો એટલે શું ? તેના પ્રકારો સમજાવો.
- (ઘ) વર્તનવાદનાં લક્ષણો જણાવી મનોવિજ્ઞાનક્ષેત્રે તેનું પ્રદાન ચર્ચો.
- (ચ) બાળકના સામાજિક વિકાસમાં અસર કરતાં પરિબલોની ચર્ચા કરો.
- (છ) ગ્રથીના સાન્નિધ્યાત્મક અભિસંધાનનો શૈક્ષણિક ફલિતાર્થ સમજાવો.
- (જ) થોર્નડાઈકના અધ્યયનના નિયમો જણાવી તત્પરતાના નિયમની ચર્ચા કરો.

ENGLISH VERSION

- Instructions :** (1) Read the questions carefully and write your answers to the point. Marks will be deducted for irrelevant answer.
- (2) Write the answers to the two sections in **separate** answer-books.

SECTION - I

- 1 Answer (a) and (b) both in about 750 words each : 15
- (a) Discuss the main principles of Jung's principle of analytical psychology and Adler's principle of individual psychology.

OR

- (a) Define personality and clarify its concept. Discuss Freud's theory of psycho-analysis. **15**
- (b) What is transfer of learning ? Describe various theories of transfer of learning. **15**

OR

- (b) Define educational psychology and state its nature and scope. Discuss the usefulness of educational psychology to a teacher. **20**

2 Answer any **five** of the following. Each answer should be in about **125** words : **20**

- (a) Explain the characteristics of Kurt-Lewin's field-theory.
- (b) What is the impact of the use of defence-mechanisms on the development of an individual ?
- (c) What is mal-adjustment ? State the characteristics of maladjusted person ?
- (d) How does environment influence the language development of a child ?
- (e) Explain the importance of experimental method in the field of psychology.
- (f) Why if the study of group behaviour considered a must for a class-teacher ?
- (g) "Psychology studies the behaviour of animals"–Explain.

SECTION - II

3 Answer any **two** of the following in about **400** words each : **20**

- (a) State the characteristics of stimulus-response theory of learning. Explain *Pavlov's* principle of classical conditioning.
- (b) Clarify the effect of maturity, intelligence motivation and interest on learning.
- (c) What are the aspects of individual differences ? What is the influence of individual differences in the planning of classroom instruction ?

4 Answer any **five** of the following in about **150** words each : **30**

- (a) What should a teacher do to encourage creativity ?
 - (b) What is the importance of counselling in adjustment ?
 - (c) What are reinforcers ? Explain its types.
 - (d) State the characteristics of behaviourism and discuss its contribution in the field of psychology.
 - (e) Discuss the factors affecting social development of a child.
 - (f) Explain the educational implication of *Guthrie's* contiguous conditioning.
 - (g) State *Thorndike's* laws of learning and discuss the law of readiness.
-